

GLAVA TREĆA.

Ihering i pravo. — Socijalizam. — Smrtna kazan i njemački humanitet.
— Emancipacija. — Vjera; politika. — Domoljublje. — Metafizična
strana ideje pravednosti.

Dočim se gore u potanju analizu etičnih ideja nismo upustiti mogli, da se ne udaljimo od namjere svoje, ovdje ipak — prelazeći na razjasnjenje koalizijâ — morat ćemo se obazreti bar na glavne razvojne momente nekih ideja: a poglavito ideje prava, koja izključivosti svojom dovodi do najmnogobrojnijih éudorednih neprilika. Biti nam je ipak i ovdje što kraćimi.

Nehotični i nezlohotni spor volja uzroči pru. Pra je bezuvjetno prikorna, te se imade odkloniti. Ovim odklonom dotično sporazumkom, izmirom prućih se volja, nastaje objektivno pravo. To je izhodište svih mogućih odnošaja pravnih.

Subjektivno pravo je povlast, što ju jedna osoba drugoj prepusta. Takvo je pravo imovinsko. „Svi imadu sve svakomu prepustiti,“ veli Herbart izvodeć spomenuto pravo.

Imade i pravo prirodno. Kant ga je izrazio ovim imperativom: „Radi tako, da se slobodna uporaba tvoje volje može po obćenitom zakonu složiti sa slobodom svih drugih.“¹ Takvo je pravo osobne slobode i što je s njim skopčano.

Po Herbartovoj dedukciji ne može biti prirodnoga prava: to jest prava, koje bi bilo svakoj pojedinoj osobi praestabili-